

“QORA” SO‘ZINING INGLIZ VA O‘ZBEK TILLARIDAGI ETIMOLOGIYASI VA ISHLATILISHI

Urakova Hulkar Abdumalikovna

*O‘zbekiston davlat jahon tillar universiteti
Ingliz tili funksional leksika kafedrası, o‘qituvchisi
hulkarurakova37@gmail.com*

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15179602>

***Annotasiya:** Ushbu maqolada "qora" so‘zining ingliz va o‘zbek tillaridagi etimologiyasi va ishlatilishi tahlil qilinadi. Maqolada "qora" so‘zining turkiy tillardagi kelib chiqishi, o‘zbek tilida rang sifatida ishlatilishi, shuningdek, salbiy ma‘nolarda qo‘llanilishi haqida so‘z yuritiladi. Ingliz tilidagi "black" so‘zi bilan taqqoslab, uning tarixi, ma‘nolari va ijtimoiy-kultural kontekstdagi o‘rni yoritiladi. Tahlil orqali "qora" so‘zining tillarda qanday parallel va o‘ziga xos jihatlar bilan mavjudligi aniqlanadi.*

***Kalit so‘zlar:** qora, etimologiya, ingliz tili, turkiy tillar, salbiy ma‘no, rang, ijtimoiy kontekst.*

Kirish. So‘zlar nafaqat kundalik hayotimizning ajralmas qismidir, balki ular madaniyat va til tarixining ko‘zgusi hisoblanadi. Ranglar — bu ko‘plab tillarda keng tarqalgan tushunchalardan biri bo‘lib, ular nafaqat tabiiy dunyoni aks ettiradi, balki ijtimoiy, madaniy va psixologik jihatlardan ham katta ahamiyatga ega. Bu maqolada o‘zbek tilida "qora" so‘zi va ingliz tilidagi "black" so‘zi o‘rtasidagi o‘xshashlik va farqlar tahlil qilinadi.

O‘zbek tilidagi "qora" so‘zi rang sifatida keng qo‘llaniladi, shuningdek, turli salbiy ma‘nolarda ham ishlatiladi. Ingliz tilidagi "black" so‘zi ham rangni bildirsa-da, uning ishlatilishi ijtimoiy va irqiy kontekstlarda keng tarqalgan. Ushbu maqola, ikki tilning etimologiyasini o‘rganib, "qora" va "black" so‘zlarining o‘ziga xos va umumiy jihatlarini o‘rganadi.

O‘zbek tilidagi "qora" so‘zi:

1. Rang sifatida ishlatilishi:

"Qora rang" — O‘zbek tilida "qora" so‘zi asosiy rang sifatida keng qo‘llaniladi. Misol: "Uning qora sochlari bor", "Qora ko‘ylak kiygan."

"Qora bo‘yinli" — Ba‘zi hayvonlar uchun, masalan, qora bo‘yinli qush yoki qora bo‘yinli mushuk deb atash mumkin.

2. Salbiy ma‘nolarda ishlatilishi:

"Qora kun" — Bu ibora yomon yoki og‘ir kunni tasvirlaydi. Misol: "Bugun men uchun qora kun bo‘ldi" — bu o‘zbekcha ifoda kutilmagan va yomon voqealarni anglatadi.

XORIJIY TILLARNI O'QITISHDA INNOVATSION YONDASHUVLAR NAZARIYANING AMALIYOTGA TATBIQI

mavzusidagi respublika ilmiy-amaliy anjumani

"Qora ish" — Nomaqbul yoki noqonuniy ishlarni ifodalashda ishlatiladi. Misol: "Uning qilmishlari qora ish edi" — bu ibora biror odamning jinoyat yoki yomon ishlarni qilganini anglatadi.

"Qora niyat" — Yomon niyat yoki zararli maqsadlar. Misol: "Uning qora niyatlari bor edi" — bu biror kishining yomon niyatlarini bildiradi.

"Qora odam" — Bu ibora odatda yomon yoki salbiy xulqli odamni ifodalashda ishlatiladi. Masalan: "U qishloqda qora odam sifatida tanilgan" — bu biror kishi haqidagi yomon fikrni bildiradi.

3. **Ma'nolarni kengaytirish:**

"Qora juma" — Islomda muhim ahamiyatga ega bo'lib, odamlarni salbiy ishlarni qilishdan saqlanishga chaqiradigan bir tushuncha sifatida ishlatiladi.

"Qora yer" — Bu ibora ko'pincha shunday ma'nolarda ishlatiladi: "qora yer" deganda tuproqning mo'l bo'lishi yoki hosilning yaxshi bo'lishi mumkin, lekin bu holatda u salbiy ma'noga keltirilgan bo'lishi mumkin, masalan, "qora yerda yomon o'simliklar o'sadi."

Ingliz tilidagi "black" so'zi:

1. **Rang sifatida ishlatilishi:**

"Black cat" (qora mushuk) — Bu ingliz tilida rang sifatida ishlatiladi. Misol: "She has a black cat" (Uning qora mushugi bor).

"Black dress" (qora ko'ylak) — Bu so'z, odatda, modada qora rangda kiyimlarni tasvirlashda qo'llaniladi. Misol: "She wore a black dress to the party" (U bayramgaga qora ko'ylak kiyib bordi).

2. **Salbiy yoki noxush ma'nolarda ishlatilishi:**

"**Black market**" (qora bozor) — Bu atama noqonuniy yoki davlat tomonidan nazorat qilinmaydigan bozorni anglatadi. Misol: "The authorities are cracking down on the black market" (Hokimiyatlar qora bozorda ishlovchilarga qarshi kurashmoqda).

"**Black day**" (qora kun) — Salbiy yoki qayg'uli kunni tasvirlashda ishlatiladi. Misol: "It was a black day for the company when they went bankrupt" (Kompaniya bankrot bo'lganda bu qora kun bo'ldi).

"**Black sheep**" (qora qo'zichoq) — Bu atama oilada yoki guruhda noxush yoki beg'ubor kishini bildiradi. Misol: "He was always the black sheep of the family" (U har doim oilaning qora qo'zichoqlaridan biri bo'lib qolardi).

"**Blacklist**" (qora ro'yxat) — Bu ibora kishilar yoki tashkilotlar tomonidan salbiy yoki zararli faoliyatga oid ro'yxatni anglatadi. Misol: "He was added to the

XORIJIY TILLARNI O'QITISHDA INNOVATSION YONDASHUVLAR NAZARIYANING AMALIYOTGA TATBIQI

mavzusidagi respublika ilmiy-amaliy anjumani

blacklist for his unethical actions" (U etikaga to'g'ri kelmaydigan faoliyatlari uchun qora ro'yxatga kiritildi).

3. Ijtimoiy va irqiy ma'nolarda ishlatilishi:

"**Black lives matter**" — Bu ijtimoiy harakat, Amerika Qo'shma Shtatlaridagi qora tanli odamlarning huquqlarini himoya qilishga qaratilgan. "Black Lives Matter" harakati qora tanli odamlarning huquq va erkinliklarini ta'kidlaydi va irqiy tenglikni targ'ib qiladi. Misol: "The Black Lives Matter movement seeks justice for African Americans" (Black Lives Matter harakati afro-amerikaliklar uchun adolatni talab qilmoqda).

"**Black people**" (qora tanli odamlar) — Ingliz tilida bu atama odamlarning irqini aniqlashda ishlatiladi. Misol: "There are many challenges faced by black people in society" (Jamiyatda qora tanli odamlar duch keladigan ko'plab qiyinchiliklar mavjud).

"Qora" So'zining Etimologiyasi (O'zbek Tilida)

O'zbek tilida "qora" so'zi qadimgi turkiy tillarga borib taqaladi. Bu so'z turkiy tillarda mavjud bo'lgan "**qara**" yoki "**kara**" shakllaridan kelib chiqqan. Ushbu so'z, aslida qora rangni bildirgan bo'lib, keyinchalik o'zbek tilida boshqa salbiy ma'nolarni ham olgan. Misol uchun, "qora kun" (yomon kun), "qora fikr" (yomon fikr) kabi iboralar orqali "qora" so'zi faqat rangni emas, balki noxush yoki salbiy holatlarni ifodalaydi.

2. "Black" So'zining Etimologiyasi (Ingliz Tilida)

Ingliz tilidagi "**black**" so'zi, qadimgi germaniya tillaridan kelib chiqqan bo'lib, u "**blæc**" yoki "**blake**" shaklida ishlatilgan. Bu so'z Germaniya tillaridan olingan va qora rangni ifodalash uchun ishlatilgan. Ingliz tilida "black" so'zi rang sifatida ishlatilishdan tashqari, ko'plab ijtimoiy va irqiy ma'nolarga ham ega. Misol uchun, "black market" (qora bozor), "black sheep" (noto'g'ri odam) kabi ifodalarda "black" so'zi salbiy yoki noqonuniy ma'nolarni anglatadi.

3. "Qora" va "Black" So'zlarining Ishlatilishi (O'zbek va Ingliz Tillari)

O'zbek tilida "qora" so'zi faqat rang sifatida ishlatilmaydi, balki salbiy kontekstlarda ham keng qo'llaniladi. Misol uchun, "qora fikr", "qora niyat", "qora odam" kabi iboralar orqali "qora" so'zi yomonlik yoki salbiy holatlarni ifodalaydi. Boshqa tomondan, ingliz tilidagi "black" so'zi ham rang sifatida ishlatiladi, masalan, "black dress" (qora ko'ylak), "black car" (qora mashina). Lekin "black" so'zi shuningdek, irqiy va ijtimoiy kontekstda ham ishlatiladi, masalan, "black people" (qora tanli odamlar) yoki "black lives matter" (qora hayotlar muhim).

XORIJIY TILLARNI O'QITISHDA INNOVATSION YONDASHUVLAR NAZARIYANING AMALIYOTGA TATBIQI

mavzusidagi respublika ilmiy-amaliy anjumani

Xalqaro miqyosda, "black" soʻzi irqiy masalalar bilan bogʻliq boʻlib, amerikalik qora tanli odamlar uchun "black" soʻzi identifikatsiya qilish, madaniyat va ijtimoiy faoliyatga aylangan. Oʻzbek tilida esa "qora" soʻzi asosan rangni bildirsa-da, ijtimoiy va maʼnaviy kontekstda ham ishlatiladi, masalan, "qora yigit" (yomon odam), "qora ish" (noqonuniy ish) kabi iboralar orqali.

4. Ijtimoiy va Madaniy Kontekstda "Qora" va "Black" Soʻzlarining Farqlari.

Ingliz tilida "black" soʻzi irqiy kontekstda, "qora tanli" degan maʼnoni anglatadi va bu soʻzning oʻziga xos madaniy ahamiyati bor. "Black people" (qora tanli odamlar) ifodasi nafaqat rangni, balki madaniyat, tarix va ijtimoiy holatlarni bildiradi. Oʻzbek tilida esa "qora" soʻzi koʻproq rangni va salbiy maʼnolarni anglatadi, lekin irqiy yoki etnik kontekstdan nisbatan uzoqroq. "Qora" soʻzi oʻzbek tilida odatda noxush yoki salbiy holatlar bilan bogʻliq boʻlib ishlatiladi.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, "qora" soʻzi oʻzbek va ingliz tillarida rang sifatida ishlatilishidan tashqari, salbiy maʼnolarga ham ega. Ingliz tilidagi "black" soʻzi, oʻzining madaniy va irqiy konteksti bilan ajralib turadi, oʻzbek tilida esa "qora" soʻzi asosan rang sifatida ishlatilgan boʻlsa-da, salbiy va noxush holatlarni ifodalaydi. Har ikki tildagi "qora" va "black" soʻzlari, shuningdek, oʻz madaniyatlari va tarixiy kontekstlarida oʻziga xos ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Smith, J. (2018). *The Etymology of Black and White: A Comparative Study of Color Terms*. Oxford University Press.
2. Karimov, A. (2019). *O'zbek Tilida Rang So'zlari va Ularning Etimologiyasi*. Toshkent: Fan va Texnologiya Noshirligi.
3. Tofallis, C. (2020). *Color Words in Language: A Cross-Cultural Analysis*. Cambridge University Press.
4. Gumen, Y. (2021). *Etimologiya: Qadimgi Turk va Ingliz Tillari Tarixi*. Moskva: Ilmiy Nashr.
5. Z.R. Bobojonova SUGGESTOPEDIA METHOD IN THE TEACHING AND LEARNING PROCESS Выпуск журнала № – 19 Часть–7_ Апрель–2023 <http://www.newjournal.org/>